

PODSTAWY I ALGORYTMY PRZETWARZANIA SYGNAŁÓW
TEORIA SYGNAŁÓW
PRZETWARZANIE SYGNAŁÓW
LABORATORIUM

ćwiczenie 1
„Wprowadzenie do pakietu Octave”

Cel ćwiczenia: Zapoznanie się z podstawami użytkowania pakietu Octave. Typy zmiennych, operatory, instrukcje, funkcje, skrypty. Pisanie prostych skryptów, tworzenie wykresów.

1. Wstęp

Octave to pakiet przeznaczony do obliczeń numerycznych. Rozprowadzany jest na licencji GNU General Public License i może być dowolnie kopiowany i modyfikowany. Umożliwia tworzenie skryptów (programów) w języku bardzo zbliżonym do używanego w środowisku MATLAB, możliwe jest zatem bezpośrednie przenoszenie prostych skryptów między Octave i MATLABem.

2. Podstawy użytkowania

W systemie Windows program uruchamia się korzystając ze skrótu uruchamiającego, zawierającego dość złożone polecenie wywołujące konsolę. W przypadku skasowania skrótu należy go skopiować z innego źródła. W systemie Linux po zalogowaniu (`login:c`, `password:c`), aby uruchomić Octave należy wywołać program Xterm (Menu Debian→X-shells→Xterm) i wpisać `octave`. Po uruchomieniu programu otwiera się okno, w którym wprowadza się komendy. Obsługiwana jest historia wprowadzanych poleceń (klawisze ↑ i ↓). Przerwanie wykonywanego polecenia uzyskuje się wciskając Ctrl-C. Wyjście z programu następuje po wpisaniu komend `quit` lub `exit`.

Skrypty umożliwiają automatyczne wykonywanie przez program wielu poleceń tak, jakby były one po kolei wpisywane w oknie programu. Octave umożliwia również tworzenie rozbudowanych programów dzięki wbudowanym instrukcjom obsługi pętli, funkcji, instrukcjom warunkowym. Skrypty należy pisać w zewnętrznym edytorze, np. Notatniku w systemie Windows lub jednym z dostępnych edytorów tekstowych w systemie Linux, np. Nedit, który umożliwia oznaczanie składni. Przygotowany plik należy umieścić w katalogu roboczym. W systemie Windows domyślnym jest `octave_files`, znajdujący się w katalogu, w którym zainstalowany został Octave. W Linuxie natomiast jest nim katalog domowy użytkownika, np. `/home/c`. Plik musi mieć rozszerzenie `".m"`. Po wpisaniu polecenia `nazwa` w oknie programu, wykonywany jest skrypt `nazwa.m`, pod warunkiem, że znajduje się w katalogu roboczym. Użytkownik powinien mieć prawa zapisu do katalogu roboczego i katalogu tymczasowego. Jeśli praw takich nie ma, należy zmienić ww katalogi zgodnie z instrukcją przedstawioną poniżej.

Poruszanie się po strukturze katalogów w Octave:

- Zmiana katalogu poleceniem `cd`. **Przy podawaniu ścieżki należy stosować znak `'/'` a nie windowsowe `'\'`!**
- Wyświetlenie zawartości katalogu poleceniem `ls`
- Wyświetlenie ścieżki aktualnego katalogu roboczego poleceniem `pwd`
- Tworzenie katalogu poleceniem `mkdir 'nazwa katalogu'`

Zmiana katalogu roboczego Octave:

- Należy przejść do nowego katalogu roboczego używając komendy `cd`
- UWAGA: Wejście do katalogu głównego dysku C w Windowsie wykonuje polecenie `cd C:.` Proszę zwrócić uwagę, że nie oznacza to, że Octave „widzi” w tym momencie ścieżkę `C:/`. Po wpisaniu polecenia `pwd` ukaże się ścieżka `/cygdrive/c`. Wynika to ze sposobu dostępu Octave do systemu plików Windows.

Zmiana katalogu tymczasowego Octave:

- Po uruchomieniu Octave proszę sprawdzić, czy działają wykresy. W tym celu należy wpisać np. `plot(0:10)`. Powinno otworzyć się okno wykresu, zawierające linię prostą. Jeśli wyświetlony zostanie komunikat o błędzie, oznacza to, że prawdopodobnie program nie miał praw zapisu do katalogu tymczasowego.
- Należy zmienić katalog tymczasowy poleceniem `putenv('TMPDIR','ścieżka');`. Za `'ścieżka'` należy podać ścieżkę do katalogu, w którym użytkownik ma prawa zapisu. Przykładowa ścieżka: `'C:/tmp'`.
- Ścieżkę katalogu tymczasowego wyświetla polecenie `tempdir`

Jeśli wpisywane polecenie nie jest zakończone znakiem ";", następuje wyprowadzenie wyniku jego działania na ekran. Znak komentarza "#" lub "%" powoduje, że tekst od tego znaku do końca linii jest ignorowany. Znak "..." umożliwia natomiast przeniesienie części danego polecenia do kolejnej linii.

Polecenie `help` umożliwia dostęp do pomocy, np. wpisanie `help funkcja1` powoduje wyświetlenie informacji o funkcji "funkcja1". Pod adresem <http://octave.sourceforge.net/index/> dostępna jest obszerna pomoc on-line.

3. Typy zmiennych

Podstawowymi typami zmiennych są

- macierze – dwuwymiarowe tablice o rozmiarach podawanych jako liczba wierszy (N) x liczba kolumn (M). Macierze wprowadza się wierszami, oddzielając elementy przecinkami. Kolejne wiersze oddzielane są średnikami, np.:

```
A = [1, 2, 3; 4, 5, 6]
```

Można również wykorzystywać w definicjach wcześniej zdefiniowane zmienne, np.:

```
B = [A; A; 4, 5, 6]
```

We wszystkich operacjach na macierzach ważne jest przestrzeganie spójności ich wymiarów.

Wartość skalarna rozumiana jest jako macierz o wymiarze 1 x 1.

- łańcuchy – ciągi znaków, wprowadzane w apostrofach lub cudzysłowie, np.

```
str1 = "kot"; str2 = 'kat';
```

Na łańcuchach można przeprowadzać operacje takie, jak na macierzach. Tam, gdzie to konieczne, program dokona konwersji znaków na liczby (kody ASCII). Np.:

```
A = [str1; str2; "ala"]
```

```
B = inv(A)
```

Funkcja `inv` odwraca macierz.

- zakresy – definiowane w postaci `a:b:c`, gdzie `a` to początek, `b` to skok i `c` to koniec. Równoważne są wektorowi wierszowemu z tą różnicą, że ich wartości obliczane są tylko wtedy, kiedy jest to wymagane. Poniższe polecenie zapisuje w wektorze wierszowym `sin_tab` wartości jednego okresu funkcji sinus pobierane co 0.2 radiana.

```
sin_tab = sin(0:0.2:2*pi)
```

Octave pracuje na liczbach zespolonych podwójnej precyzji. Liczby zespolone wprowadza się w postaci `a+j*b`, gdzie `a` to część rzeczywista, a `b` część urojona. Oznaczenia jednostki urojonej to również "I", "j" oraz "J". Zastosowany format liczb zawiera również pseudowartości `Inf` – nieskończoność i `NaN` – nie-liczba. Pojawiają się one najczęściej wskutek błędów w obliczeniach i przepełnień zakresów dopuszczalnych wartości. Zdefiniowane są stałe `pi` i `e` (podstawa logarytmu naturalnego).

Można pobierać wartości elementów macierzy i łańcuchów poprzez wskazanie ich indeksów. **Indeksy numerowane są od wartości 1!**. Indeksy podawane mogą być jako liczby, wektory, zakresy, zmienne itd. Operator ":" powoduje pobranie całego wiersza (kolumny). Przykłady:

```
A = [1, 2, 3; 4, 5, 6; 7, 8, 9]
```

```
B = A(1, 2)
```

 pobiera wartość o indeksie wiersza 1 i indeksie kolumny 2, czyli liczbę 2

```
B = A(:, 3)
```

 pobiera całą trzecią kolumnę

```
B = A([1, 3], [1, 3])
```

 pobiera elementy leżące w „rogach” macierzy A

```
B = A(1:2, 2:3)
```

 pobiera elementy należące jednocześnie do wierszy 1 i 2 oraz kolumn 2 i 3

4. Operatory

Arytmetyczne:

+	dodawanie
-	odejmowanie
*	mnożenie macierzowe
.*	mnożenie każdego elementu macierzy z każdym
/	dzielenie macierzowe prawostronne $A/B = A \cdot \text{inv}(B)$
./	dzielenie każdego elementu macierzy przez każdy
\	dzielenie macierzowe lewostronne $A \setminus B = \text{inv}(A) \cdot B$
^	macierzowe podnoszenie do potęgi, np. $A^3 = A \cdot A \cdot A$
.^	podnoszenie do potęgi każdego elementu macierzy

Logiczne i relacyjne:

==	równości
<> lub ~= lub !=	różności
>	nierówności
<	
>=	
<=	
	alternatywa (OR)
&	koniunkcja (AND)
~ lub !	negacja (NOT)

Inne:

=	przypisania
++	inkrementacji (zarówno prawo jak i lewostronny)
--	dekrementacji (zarówno prawo jak i lewostronny)
'	sprzężenia hermitowskiego (transpozycja i zamiana na wartości sprzężone)
.'	transpozycji

5. Funkcje

Funkcje w Octave można podzielić na skompilowane (wbudowane), które nie mogą być zmieniane, ani nawet oglądane w postaci źródłowej przez użytkownika oraz nieskompilowane, które znaleźć można w postaci źródłowej. Funkcje nieskompilowane można modyfikować. Większość dostępnych funkcji jest właśnie w tej postaci. Użytkownik może również pisać własne funkcje. W tym celu należy stworzyć odpowiedni plik o nazwie tej samej co nazwa funkcji i zapisać go z rozszerzeniem ".m" w katalogu roboczym. W pliku należy umieścić funkcję w postaci:

```
function [wyn1, wyn2, ...] = nazwa_funkcji(arg1, arg2, ...)
% instrukcje
endfunction
```

Jak widać, możliwe jest podanie wielu argumentów (arg1, arg2 itd.) jak również uzyskanie wielu zmiennych wyjściowych (wyn1, wyn2 itd.). Wywołanie funkcji wygląda np. tak:

```
[a, b] = funkcja1(c, d);
a = funkcja2(e);
funkcja3(f);
funkcja4();
```

Instrukcja `return` powoduje natychmiastowe opuszczenie wykonywanej funkcji.

Zmienne globalne umożliwiają dostęp do tej samej zmiennej w różnych funkcjach. Żeby użyć zmiennych globalnych, należy zadeklarować je instrukcją `global zmienna1 zmienna2 ...` w **każdej** funkcji, w której zamierzamy z tych zmiennych korzystać.

6. Instrukcje

Instrukcje warunkowe:

```
if (wyrażenie)
% instrukcje
endif
```

```
if (wyrażenie)
% instrukcje
else
% instrukcje
endif
```

```
if (wyrażenie)
% instrukcje
elseif (wyrażenie)
% instrukcje
else
% instrukcje
endif
```

Wyrażenie uznawane jest jako prawda, gdy jest różne od zera, a jako fałsz, gdy jest równe zeru.

Petle:

```
while (wyrażenie)
% instrukcje
endwhile
```

```
do
% instrukcje
until (wyrażenie)
```

```
for var1 = var2
% instrukcje
endfor
```

W pętli for w kolejnych iteracjach zmienna var1 przyjmuje wartości kolejnych kolumn zmiennej var2, np.:

```
for k=(1:10)
k
endfor
```

Wyświetli w oknie liczby od 1 do 10, bo wyrażenie (1:10) interpretowane jest jako wektor wierszowy.

Instrukcja break przerywa wykonywanie bieżącej pętli, a continue powoduje skok do wyrażenia warunkowego pętli.

7. Przykłady podstawowych funkcji wbudowanych

Tworzenie macierzy i zakresów:

zeros(N,M)	macierz NxM zer
ones(N,M)	macierz NxM jedynek
eye(N,M)	macierz NxM zer z jedynkami na głównej przekątnej, gdy N=M – macierz jednostkowa
rand(N,M)	macierz NxM wartości losowych o rozkładzie jednostajnym w przedziale [0;1]
randn(N,M)	macierz NxM wartości losowych o rozkładzie normalnym N(0,1)
linspace(P,K,N)	wektor wierszowy zawierający N liniowo rozłożonych wartości z przedziału od P do K

Sprawdzanie wielkości macierzy:

size(A)	podaje wymiary macierzy
length(a)	podaje wymiar wektora

Odczyt i zapis:

save plik zm1 zm2	zapisuje zmienne do pliku
load plik	wczytuje zmienne z pliku
Parametr -ascii	spowoduje odczyt i zapis danych w postaci znakowej.
autoload	wczytuje plik w formacie .wav
autosave	zapisuje plik w formacie .wav

Funkcje matematyczne:

log(x)	logarytm naturalny
log2(x)	logarytm o podstawie 2
log10(x)	logarytm dziesiętny
exp(x)	e ^x
sin(x)	
cos(x)	
tan(x)	funkcje trygonometryczne
floor(x)	
ceil(x)	zaokrąglanie do liczby całkowitej
round(x)	
mod(x,y)	reszta z dzielenia x przez y
sign(x)	znak x

Manipulacja zmiennymi:

who	wyświetla zmienne
clear zmienna	kasuje zmienną
clear all	kasuje wszystkie zmienne
exist("zmienna")	sprawdza, czy zmienna istnieje

Inne:

disp("tekst")	wyświetla tekst
any(x)	przyjmuje wartość 1, gdy jakiegokolwiek element wektora x jest niezerowy

<code>abs(x)</code>	moduł x	<code>all(x)</code>	przyjmuje wartość 1, gdy wszystkie elementy wektora x są niezerowe
<code>angle(x)</code>	argument x		
<code>real(x)</code>	część rzeczywista x		
<code>imag(x)</code>	część urojona x		

Wykresy:

`plot(y)`

Rysuje wykres, w którym wartości umieszczone na osi odciętych zawiera wektor y , a odpowiadające im wartości na osi rzędnych przyjmowane są jako kolejne liczby naturalne.

`plot(x1,y1,"format1", x2,y2,"format2",...)`

Rysuje nałożone na siebie wykresy, w których wartości umieszczone na osi rzędnych zawierają wektory $x1$ (pierwszy wykres), $x2$ (drugi wykres) itd., a wartości umieszczone na osi odciętych wektory $y1$, $y2$ itd. Łańcuch "format" zawiera informacje o wyglądzie wykresu. Np. '-' oznacza linię ciągłą, '.' – tylko punkty, 'b' – kolor niebieski, 'r' – kolor czerwony, '*' – markerem będzie gwiazdka. Pełny spis oznaczeń można zobaczyć w pomocy (`help plot`). Oznaczenia można łączyć ze sobą, np. "-*r". Dołączenie łańcucha ";opis;" spowoduje opisanie wykresu. Przykład:

```
x = (0:0.1:2*pi);
y1 = sin(x);
y2 = cos(x);
plot(x, y1, "-b;sinus;", x, y2, "-r;cosinus;");
```

<code>bar(x,y)</code>	wykres słupkowy
<code>hist(x,n)</code>	histogram zmiennej x rysowany dla n przedziałów

<code>xlabel("opis")</code>	opis osi x
<code>ylabel("opis")</code>	opis osi y
<code>title("opis")</code>	tytuł wykresu
<code>axis([x1, x2, y1, y2])</code>	ustawianie zakresów osi
<code>replot</code>	odświeżanie wykresu
<code>clg</code>	kasowanie aktualnego wykresu
<code>hold on</code>	„blokowanie” wykresu tak, że kolejne będą nakładane na niego
<code>hold off</code>	„odblokowanie” wykresu

`subplot(x, y, n)`

Umożliwia rysowanie wielu wykresów w jednym oknie. Dzieli okno na x rzędów i y kolumn, co daje $n=x*y$ pól. Instrukcja ta przełącza na pole o numerze n . Przykład użycia:

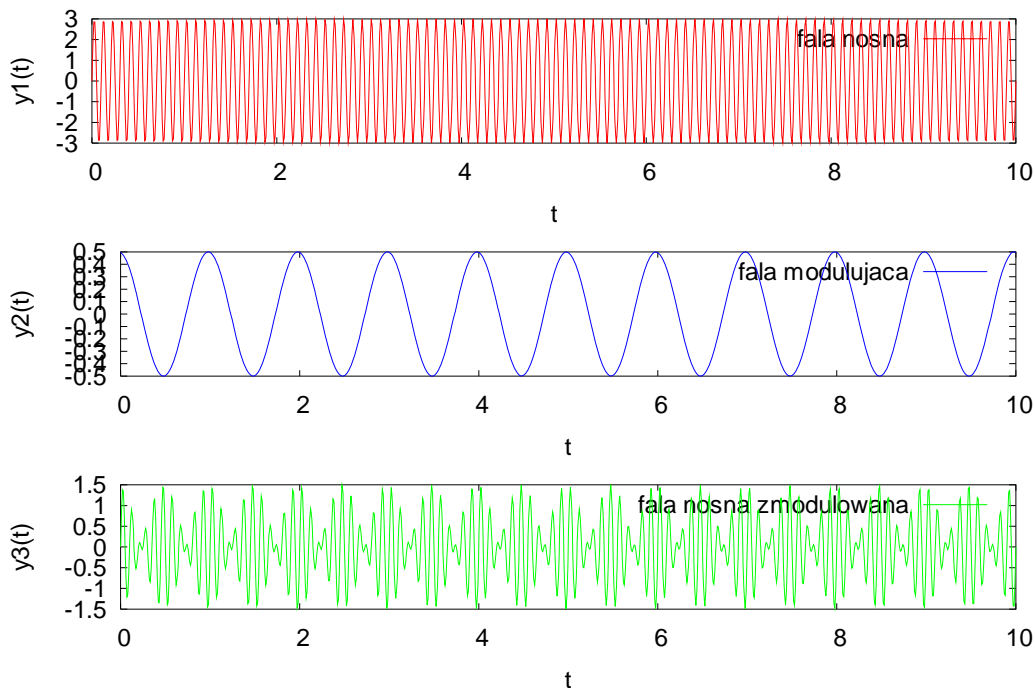
```
subplot(2, 2, 1); plot(a);
subplot(2, 2, 2); plot(b);
subplot(2, 2, 3); plot(c);
subplot(2, 2, 4); plot(d);
oneplot()                powrót do trybu jednego wykresu w oknie
```

8. Jak przyspieszyć wykonywanie skryptów?

- unikać pętli, stosować gdzie się tylko da obliczenia macierzowe
- używać iteracji zamiast rekurencji
- unikać sytuacji wymagających zmieniania wielkości macierzy, alokować macierze na początku obliczeń

9. Ćwiczenia do wykonania

- napisać funkcję obliczającą silnię
  - a) iteracyjnie
  - b) rekurencyjnie
- napisać funkcję rysującą wykres podobny do zamieszczonego poniżej

Wykres górny przedstawia sinusoidalną falę nośną $y_1(t)=A_1\sin(2\pi f_1 t+\phi_1)$, wykres środkowy sinusoidalną falę modulującą $y_2(t)=A_2\sin(2\pi f_2 t+\phi_2)$, wykres dolny natomiast falę nośną zmodulowaną amplitudowo $y_3(t)=y_1(t)*y_2(t)$. Funkcja ma umożliwiać podanie parametrów A_1 , A_2 , f_1 , f_2 , ϕ_1 , ϕ_2 i zakresu zmiennej t .

Wskazówka: N próbek sinusoidy o częstotliwości f , próbkowanej z częstotliwością f_p , o fazie początkowej ϕ generuje instrukcja

```
sin((0:2*pi*f/fp:2*pi*f/fp*(N-1))+phi)
```

lub

```
sin(linspace(0,2*pi*f/fp*(N-1),N)+phi)
```

Należy też przećwiczyć kopiowanie wykresów do innych programów, np. do Worda. W systemie Windows w menu okna otwieranego przez program rysujący wykresy Gnuplot znajduje się funkcja Options→Copy to Clipboard. W systemie Linux natomiast można skorzystać z polecenia `print`, które umożliwia zapisanie **pojedynczego** wykresu w pliku w kilku formatach, np. komenda `print("wykres.eps", "-color")` zapisze bieżący wykres w pliku o podanej nazwie w formacie EPS z wykorzystaniem kolorów. W przypadku wykresów w trybie multiplot (wiele wykresów w jednym oknie) można użyć programu do robienia zrzutów ekranowych (Actions→Take Screenshot...). Przygotowane wykresy można wysłać pocztą elektroniczną, korzystając np. z programu Mozilla Mail.